

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента

Антошука Андрія Олександровича на дисертацію

Чепурної Тетяни Володимирівни на тему «Розслідування службових кримінальних правопорушень, учинених працівниками правоохоронних органів», представлену до захисту у разову спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми.

Успішна реалізація функцій держави у сфері національної безпеки, захисту прав і свобод людини, зміцнення правопорядку та довіри до органів публічної влади значною мірою залежить від ефективності правоохоронної системи. В цьому контексті особливе значення має діяльність Національної поліції України, яка є основною структурною ланкою в системі забезпечення громадської безпеки, протидії злочинності та захисту публічного порядку. Однак на тлі триваючих соціальних трансформацій, складних умов воєнного стану та реформування сектору безпеки спостерігається загрозна тенденція зростання кількості кримінальних правопорушень, вчинених самими працівниками поліції, що створює серйозні виклики як для державної політики у сфері боротьби зі злочинністю, так і для зміцнення довіри суспільства до інститутів влади.

Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, суб'єктом яких є посадові особи Національної поліції, мають високий рівень суспільної небезпеки. Вони безпосередньо посягають на основи функціонування правоохоронної системи, підривають авторитет держави, провокують відчуття безкарності серед правопорушників та деморалізують суспільство. Зловживання владою, перевищення службових повноважень, службова недбалість, одержання неправомірної вигоди, фальсифікація доказів та інші подібні дії з боку поліцейських – це не лише прояви службової девіації, а й фактори, що перешкоджають ефективному розслідуванню злочинів, унеможливають дотримання принципу верховенства права та справедливості.

В умовах воєнного стану, коли Національна поліція виконує додаткові функції, пов'язані з охороною стратегічних об'єктів, контролем за переміщенням осіб, оперативним реагуванням на загрози диверсійної діяльності та воєнні злочини, суттєво зростає навантаження на особовий склад. Такі обставини створюють нові виклики для службової дисципліни, професійної етики та протидії внутрішній корупції. За умов дефіциту ресурсів, скорочення кадрового резерву, психологічної втоми та надмірного навантаження підвищується ризик формування толерантного ставлення до протиправної поведінки, включно з практикою «внутрішнього покривання» порушень.

Під час досудового розслідування такої категорії кримінальних правопорушень виникає ряд проблем, типовими серед яких варто визначити

наступні: відсутність чіткого переліку органів, які відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції та віднесені до правоохоронних органів, а тому в разі неправильного визначення статусу суб'єкта як працівника правоохоронного органу з огляду на ст. 216 КПК України вказане може призвести до порушення правил підслідності і визнання зібраних стороною обвинувачення доказів недопустимими; неможливість застосування НСРД у кримінальних провадженнях досліджуваної категорії щодо нетяжких кримінальних правопорушень (наприклад, ч. 1 ст. 364, ч. 1 ст. 365, ч.ч. 1, 2 ст. 366, ч.ч. 1, 2 ст. 367, ч. 1 ст. 368, ч.ч. 1, 2 ст. 3692 КК України), в наслідок чого не завжди можливо повноцінно забезпечити оперативне фіксування протиправної діяльності; активне застосування різних форм протидії слідству, що потребує вжиття додаткових процесуальних заходів з метою усунення відповідних обставин, їх встановлення, а в окремих випадках, також розслідування.

Отже, наукове обґрунтування механізмів розслідування службових кримінальних правопорушень, учинених працівниками правоохоронних органів, має важливе теоретичне та прикладне значення, оскільки відповідає потребам правозастосовної практики, інтересам державної політики у сфері внутрішньої безпеки та суспільному запиту на справедливість і законність.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.
Науковий рівень дисертаційного дослідження та опублікованих праць Т.В. Чепурної відповідає встановленим вимогам до здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Зміст дисертації узгоджується з положеннями національних стратегічних документів і державних програм, а саме: Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30.09.2019 за № 722/2019), Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14.09.2020 за № 392/2020), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 за № 1126), Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції на період до 2026 року, (розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 за № 1155–р), Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11.05.2023 за № 273/2023), Тематики наукових досліджень і науково–технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11.06.2020 за № 454), а також основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21.12.2020, протокол № 23).

Результати дисертаційного дослідження отримали наукове визнання через публікацію восьми праць, серед яких чотири наукові статті у фахових виданнях, включених до переліку МОН України з юридичних наук, а також чотири тези доповідей на науково-практичних заходах. Вказані публікації

засвідчують наукову новизну, актуальність та практичну значущість обраної тематики.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Дисертаційне дослідження за своїм змістом і науковим характером є одним із перших вітчизняним дослідженням теоретичних та практичних засад розслідування службових кримінальних правопорушень, учинених працівниками правоохоронних органів, яке базується на актуальних узагальненнях слідчо-судової практики в контексті чинного кримінального процесуального законодавства. У дисертації сформульовано висновки, обґрунтовано нові концептуальні теоретичні положення та розроблено практичні рекомендації щодо розслідування зазначеної категорії кримінальних правопорушень.

Низка висновків і результатів, отриманих у процесі дослідження, характеризуються новизною та мають суттєве наукове і практичне значення, зокрема:

– розкрито зміст та зв'язки найбільш значимих елементів криміналістичної характеристики службових кримінальних правопорушень, учинених працівниками правоохоронних органів, що дало змогу визначити їхнє прикладне значення для вирішення основних завдань досудового розслідування: особа правопорушника, предмет протиправного посягання, способи вчинення, слідова картина, обстановка вчинення кримінального правопорушення;

– здійснено розподіл типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування службових кримінальних правопорушень, учинених працівниками правоохоронних органів, залежно від джерел первинної інформації про кримінальне правопорушення, часу і обставин її отримання: досудове розслідування розпочате за результатами оперативно-розшукової діяльності; інформація надійшла від заявника до початку реалізації протиправного умислу; інформація надійшла від заявника чи потерпілого відразу після (або в момент) його вчинення; досудове розслідування розпочате за заявою потерпілого або повідомленням від громадян, які надійшли через деякий час після його вчинення; досудове розслідування розпочате за результатами службових перевірок. Запропоновано напрями їх вирішення шляхом розроблення оптимальних алгоритмів проведення першочергових СРД щодо кожної із таких слідчих ситуацій;

До концептуальних напрацювань, що заслуговують на увагу, належать уточнення щодо: теоретичних положень особливостей формування слідової картини та обстановки вчинення службових кримінальних правопорушень, учинених працівниками правоохоронних органів, з урахуванням їх впливу на виникнення, характер і збереження слідів кримінального правопорушення; практичних підходів до процесу планування розслідування досліджуваних кримінальних правопорушень шляхом визначення конкретних етапів такої діяльності та оптимізації організаційно-практичних дій суб'єктів розслідування на кожному із таких етапів; класифікації окремих слідчих версій, які

стосуються обставин вчинення кримінального правопорушення, зокрема: щодо суб'єкта кримінального правопорушення, способу, місця, часу його вчинення, предмету, мотивів, мети та наслідків кримінального правопорушення.

У межах дисертації окреслено перспективні напрями подальших наукових пошуків, зокрема: перелік обставин, які підлягають встановленню під розслідування службових кримінальних правопорушень, учинених працівниками правоохоронних органів; рекомендації щодо ефективного проведення допиту свідків і підозрюваних з урахуванням прихованих інтересів таких осіб та умов протидії розслідуванню; дієві форми використання спеціальних знань під час розслідування зазначених кримінальних правопорушень (консультації спеціалістів, участь спеціалістів у проведенні окремих процесуальних діяч, проведення судових експертиз) з огляду на особливості досліджуваних службових кримінальних правопорушень.

Результати дисертаційного дослідження опубліковано у фахових наукових виданнях України та апробовано на науково-практичних конференціях. Публікації відповідають предмету дослідження, сприяють розв'язанню поставлених у дисертації завдань і мають високий ступінь прикладної значущості.

Таким чином, дисертація Чепурної Тетяни Володимирівни виконана на високому науково-методичному рівні, містить низку теоретичних і практичних новацій, відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а її основні положення є логічно послідовними, аргументованими та такими, що мають вагоме практичне значення в умовах сучасної кримінологічної політики України.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість результатів дослідження, положень та висновків дисертаційної роботи Чепурної Тетяни Володимирівни не викликають жодних зауважень. Вони логічно витікають із тексту дисертаційного дослідження та базуються на власних судженнях автора, зібраних матеріалах, їх аналізі та узагальненні.

Емпіричну базу дослідження становлять результати вивчення 170 кримінальних проваджень за статтями 364, 365, 3653, 366, 367, 368, 3692, 370 КК України тощо; зведені дані анкетування 15 детективів Національного антикорупційного бюро України, 64 слідчих Державного бюро розслідувань, 103 прокурорів, 48 оперативних співробітників (підрозділів Національної поліції України, Служби безпеки України) у Черкаській, Київській, Житомирській, Одеській, Кіровоградській, Закарпатській областях та у місті Києві; статистичні й аналітичні дані Офісу Генерального прокурора, Державного бюро розслідувань, Державної судової адміністрації (звіти та узагальнення Верховного Суду, роз'яснення Конституційного Суду України); міжнародних інституцій (Європейського Суду з прав людини, Європейського центру захисту прав людини (THRAC)); медійна публіцистика й результати багаторічного вивчення слідчої та судової практики, на підставі значного

досвіду роботи автора, пов'язаного із розслідуванням службових кримінальних правопорушень, які учиняються працівниками правоохоронних органів.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Застосування належного методологічного підходу (комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання) забезпечило наукову обґрунтованість, системність і достовірність отриманих результатів. Зокрема, у роботі використано такі методи: порівняльно–правовий – під час з'ясування та узагальнення змісту наукових розробок щодо проблем розслідування службових кримінальних правопорушень, учинених працівниками правоохоронних органів, аналізу висновків науковців щодо досліджуваних наукових категорій та підходів (підрозділи 1.1 1.2); формально–логічний (догматичний) – для з'ясування змісту юридичних категорій та уточнення понятійного апарату (підрозділи 1.2, 1.2.1, 1.2.2, 1.2.3, 1.2.4); діалектичний – забезпечив розкриття змісту досліджуваних питань з огляду на їх взаємозв'язок та динаміку (розділи 2–3); системно–структурний – сприяв виокремленню типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування та встановленню особливостей етапів планування розслідування таких правопорушень і проведення окремих процесуальних дій (підрозділи 2.2, 2.3, розділ 3); логіко–юридичний – застосований при аналізі та використанні матеріалів проведення СРД, інших процесуальних дій та експертиз (розділи 2, 3); моделювання – використано для з'ясування характерних ознак проведення СРД та інших процесуальних дій (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3, 3.4); статистичний – під час проведення аналізу, узагальнення та формування висновків на підставі матеріалів кримінальних проваджень, даних анкетування (розділи 1, 2, 3, додатки); соціологічні (анкетування, опитування, спостереження) – використаний для висвітлення позицій практичних працівників щодо окремих процесів та явищ, які стосуються досліджуваних питань (розділи 1, 2, 3, додатки).

Застосування зазначених методів дозволило отримати науково обґрунтовані результати щодо розслідування службових кримінальних правопорушень, учинених працівниками правоохоронних органів, а також розробити низку практично значущих рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності державних інституцій за таким напрямом.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані і аргументовані у дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані у: практичній діяльності – для підвищення ефективності виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері службової діяльності, а також під час проведення занять в системі службової підготовки та вдосконалення методичних розробок, пов'язаних із даним напрямом (акт Бюро економічної безпеки України від 04 серпня 2025 року); освітньому процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень», «Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій», «Кримінальний процес», а

також у процесі самостійної роботи здобувачів вищої освіти (акт Львівського державного університету внутрішніх справ від 15 грудня 2025 року № 85, акт Національної академії внутрішніх справ від 02 січня 2026 року № 7-ОП).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертаційна робота Т.В. Чепурної складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (236 найменувань на 25 сторінках) та чотирьох додатків на 16 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 268 сторінок, із них основний текст на 210 сторінках.

У цілому дисертація являє собою системне, цілісне та комплексне дослідження, в якому відповідно до обраної мети і завдань здійснено теоретичне узагальнення й запропоновано нове вирішення наукового завдання. Усі розділи роботи логічно поєднані й відбивають головну, на думку опонента, національно-правову ідею, а саме розслідування службових кримінальних правопорушень, учинених працівниками правоохоронних органів.

Важливими є положення, які отримано автором, а саме: для службових кримінальних правопорушень, учинених працівниками правоохоронних органів, характерними типовими матеріальними слідами є: документи (як паперові, так і в електронному вигляді), зокрема ті, що містять ознаки підроблення (86 %); грошові кошти, матеріальні цінності, послуги чи нематеріальні блага, отримані як неправомірна вигода (64,2 %); нашарування СХР на предметах неправомірної вигоди, одязі, руках або інших частинах тіла особи (24 %); електронні носії інформації, комп'ютерна техніка, мобільні пристрої, бодікамери, службові планшети, що використовувалися для створення, зберігання або передачі інформації, пов'язаної з учиненням кримінального правопорушення (38 %); цифрові (віртуальні) сліди, зокрема службове електронне листування, повідомлення в месенджерах, ІР-логи доступу до службових систем, історії змін у реєстрах або базах даних, що підтверджують несанкціоновані дії або їх приховування тощо (9 %); предмети, що використовувалися як знаряддя вчинення службового кримінального правопорушення – у тому числі спеціальні засоби (наручники, кийки і т.д.), службові радіостанції, документи прикриття тощо (17,3 %); тілесні ушкодження на тілі потерпілих, отримані внаслідок перевищення влади або службових повноважень працівниками правоохоронного органу (34,8 %); традиційні трасологічні сліди (відбитки пальців, сліди взуття тощо) (33,2 %).

Під час розслідування досліджуваних кримінальних правопорушень майже завжди проводиться огляд місця події (89,4 %). Місцем події під час огляду є: відкрита місцевість (30,6 %); публічно доступні місця (19,4 %); службові приміщення правоохоронних органів (31,8 %); автомобілі підозрюваних або інших осіб (в тому числі, службові) (18,2 %).

Проведене здобувачем дослідження є завершеним, його вивчення дозволяє зробити висновок про належний рівень проведеного дослідження, за результатами котрого сформовані теоретичні положення, пропозиції до

законодавства, практичні рекомендації, що розкривають зміст предмету дослідження.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані Чепурною Тетяною Володимирівною результати дисертаційного дослідження щодо розслідування службових кримінальних правопорушень, учинених працівниками правоохоронних органів рекомендуються для використання у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідних розробках установ й організацій, дослідниками при написанні статей та монографій, плануванні досліджень за даним напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи наукову роботу Т.В. Чепурної, необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1. У дисертації фактично відсутній аналіз підходів, що застосовуються у правоохоронній практиці інших держав, зокрема щодо організації розслідування, тактичного забезпечення слідчих (розшукових) дій, взаємодії між правоохоронними органами та використання сучасних криміналістичних технологій.

Вивчення та узагальнення такого досвіду могло б суттєво підвищити наукову цінність дослідження, сприяти вдосконаленню національної методики розслідування, а також дозволило б запропонувати практично орієнтовані рекомендації щодо імплементації ефективних зарубіжних практик у діяльність органів досудового розслідування України..

2. Ознайомлення з дисертацією дає підстави вважати, що авторка не повною мірою охоплює всі складові криміналістичної методики розслідування зазначеної категорії кримінальних правопорушень.

Зокрема, на думку рецензента, відсутній окремий підрозділ, присвячений взаємодії слідчого з іншими суб'єктами (оперативними підрозділами, підрозділами внутрішньої безпеки, органами прокуратури, експертними установами тощо), яка має принципове значення у кримінальних провадженнях щодо службових правопорушень, учинених працівниками правоохоронних органів. У таких провадженнях ефективність розслідування значною мірою залежить від належної організації міжвідомчої та внутрішньої взаємодії з урахуванням специфіки суб'єкта правопорушення та можливого протидіяння розслідуванню.

Крім того, доцільним видається включення підрозділу, що стосується профілактики (запобігання) кримінальних правопорушень, оскільки профілактична діяльність традиційно розглядається як важливий елемент криміналістичної методики. Узагальнення причин і умов, що сприяють учиненню таких правопорушень, а також розроблення заходів щодо їх усунення дозволяють не лише підвищити ефективність розслідування, але й сприяють запобіганню аналогічним правопорушенням у майбутньому.

Такі зауваження і побажання, зрозуміло, не вичерпують полеміки й щодо інших положень і висновків дисертантки, яка, очевидно, буде продовжена під час захисту. Вони носять локальний, переважно дискусійний характер і, в цілому, не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота Чепурної Тетяни Володимирівни є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

1. Дисертаційна робота Чепурної Тетяни Володимирівни на тему «Розслідування службових кримінальних правопорушень, учинених працівниками правоохоронних органів», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, в якому узагальнено та розв'язано комплексне науково-прикладне завдання розслідування службових кримінальних правопорушень, учинених працівниками правоохоронних органів з розробленням пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення практики діяльності уповноважених правоохоронних органів й громадськості.

2. Дисертація «Розслідування службових кримінальних правопорушень, учинених працівниками правоохоронних органів» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – **Чепурна Тетяна Володимирівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».**

Рецензент:

**Завідувач кафедри
криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент**

Андрій АНТОШУК
Завідувач кафедри
криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ
ВІДПІЛЕННЯ РОБОТИ З
ПОСТІЙНИМ СКЛАДОМ ПІДАДІ
КА ВОРО
18